

РОЛЬ ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ У СТИМУЛЮВАННІ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ

РОМАНОВИЧ І. І.

студентка

Науковий керівник: ШАПЕНКО Л. О.

асистент

Навчально-науковий юридичний інститут

Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

Поведінка людей є надзвичайно різноманітною. Вона має різну форму вираження, цілі, мотиви, наслідки і виступає об'єктом моральної і правової оцінки. Поведінка, яка підпадає під правове регулювання може бути правомірною або протиправною. В теорії права правомірна поведінка розглядається як безпечна соціально корисна (нешкідлива), необхідна суспільству, бажана чи допустима поведінка, яка відповідає вимогам норм права і забезпечується правовими гарантіями [1, с. 206]. В її основі лежить розуміння справедливості і корисності розпоряджень правових норм, відповідальності перед суспільством і державою за вчинки, що є показником соціальної зрілості і юридичної грамотності особи.

Основною властивістю правової поведінки є можливість впливати на стан суспільних відносин, що пов'язана з реалізацією суб'єктами своїх інтересів. Тому така поведінка тягне за собою для них певні юридичні наслідки. Однією з найважливіших форм правових наслідків є реакція держави на результати правової поведінки у вигляді заохочення, стимулювання, охорони соціально корисних вчинків чи застосування заходів юридичної відповідальності за шкідливі дії.

Сучасний розвиток суспільних відносин актуалізує потребу у реалізації теорії правового стимулювання, адже правове стимулювання є одним із засобів упорядкування суспільних відносин на засадах права. Завдяки правовим стимулам досягається здійснення позитивного впливу на волю та свідомість індивідів, спонукаючи їх до соціально-активної правомірної поведінки [2, с. 6].

У науковій літературі все частіше можна знайти ототожнення правових стимулів та правових засобів (інструментів) [2, с. 12]. Підтримуючи дану позицію вчених, слід зазначити, що правові засоби являють собою правові явища (інструменти), за допомогою яких задовольняються потреби та інтереси суб'єктів права. Правові засоби містять в собі правову інформацію, яка, здійснюючи вплив на психіку особи, слугує стимулом для досягнення соціально-активної поведінки.

Правові стимули виконують досить широке коло функцій, зокрема загально-соціальні (мотиваційну, соціального контролю, виховну, комунікативну, гарантуючу) та спеціально-юридичні (праворегулятивну, обмежувальну) [2, с. 29].

Особливої уваги заслуговують мотиваційні функції правових стимулів, адже завдяки їх дії відбувається спонукування особи до правомірної поведінки. При цьому мотивація здійснюється за рахунок заздалегідь обіцяних позитивних наслідків, які знайшли своє відображення в законодавстві. Слід зазначити, що правова мо-

Тому ж, завдяки якій досягається правомірний поведінка може мати як внутрішній, так і зовнішній характер [1, 206]. Зокрема, внутрішня мотивація ґрунтується на усвідомленні людиною необхідності і цінності права та власної відповідальності перед суспільством, що спонукає до добровільної, ініціативної реалізації правових норм. Саме внутрішню мотивацію можна вважати фундаментом правомірної поведінки, яка, в свою чергу, є необхідним елементом механізму формування правової держави та громадянського суспільства.

Не менш важливе значення має і зовнішня мотивація, яка створюється можливістю застосування заходів юридичної відповідальності або інших правових приписаних заходів у разі недотримання вимог правових норм. Така мотивація виконує передусім охоронну функцію, оскільки виступає стримуючим фактором, який запобігає правопорушенням.

Говорячи про класифікацію правових стимулів з огляду на їх природу, їх можна поділити за наступними критеріями [2, с. 42-49]:

- за формою (джерелом) права (закріплені в Конституції, в законах та підзаконних актах та у правозастосовних актах);

- за особливостю правового регулювання (закріплені в нормативно-правовому акті або закріплені в індивідуальних актах);

- в залежності від суб'єкта нормотворчості (видані законодавчим органом, державою, вищим органом виконавчої влади, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування або корпоративними об'єднаннями);

- за структурним елементом норми права, в якому закріплені (фактичні стимули (гіпотеза), суб'єктивні права, законні інтереси, пільги, привілеї, переваги, зобов'язання, заборони (диспозиція), заходи заохочення (позитивна санкція));

- за характером правового впливу на поведінку особи (позитивні стимули, які спонукають особу до правомірної поведінки та негативні стимули, які спонукають особу не вчиняти протиправні дії);

- за характером приписів, що включають правові стимули (зобов'язуючі, забороняючі та заохочувальні);

- за ступенем загальності (загальні, спеціальні та індивідуальні); за галузеву приналежністю (конституційні, кримінально-правові, адміністративно-правові, цивільно-правові, економічні тощо);

- за видами суспільних відносин (економічні, соціальні, культурні, політичні);

- в залежності від правостимулюючого об'єкта (індивідуальні та колективні).

У чому ж полягають основні складнощі реалізації правових засобів у стимулюванні правової поведінки в сучасних реаліях? Якщо з точки зору теорії вже мало хто сперечається з тим фактом, що право покликає стимулювати, направляти фактичну діяльність людей, виступати гарантом її правомірності і досягнення практичного результату, то на практиці в більшості новітніх нормативних актах правостимулюючі засоби все ще не знаходять належного відображення. Важливим є і той факт, що на сьогоднішній день відсутня належна керованість з боку держави правостимулюючими процесами. Звідси «самотік» в політиці правового стимулювання: замість розвитку виробництва, підвищення підприємницької активності, збільшення інвестицій, розширення експорту і т.д., що здійснюються

через систему дозволів, пілг, заохоченн, уряд «об’єктивно» створює режим найбільшого сприяння для посередницької діяльності.

У процесі стимулюючого впливу важливо також враховувати, що нормативн, закріплення правових стимулів не дає автоматично бажаного результату, якщо особа не поінформована про їх існування, особливості та порядок надання [3, с. 30]. Тож, для того, щоб особа почала здійснювати соціально-правомірне діяння, вона повинна бути не лише поінформованою з боку держави про існування нормативно закріплених стимулів, але й зрозуміти їхній зміст та усвідомити значимість правомірних дій, завдяки яким досягається задоволення потреб та інтересів як окремого індивіда, так і всього суспільства та держави.

Як висновок, необхідно зазначити, що правове стимулювання є тривалим процесом, який передбачає свідомо-організаційний вплив держави чи інших суб’єктів на свідомість особи, який здійснюється за допомогою правових засобів з метою надання їй певного блага. При втіленні в життя правових стимулів зустрічається чимало об’єктивних труднощів, властивих, як правило, для перехідних періодів – криза економіки, нестабільність і т. д. Однак практика застосування правових стимулів в значній мірі посилюється суб’єктивними моментами: радикалізмом, декларативністю, непродуманими реформами тощо. Сьогодні ясно лише одне, що майбутній розвиток держави багато в чому залежить від пріоритетів, обраних політиками, від чітко визначених цілей і відповідної їм досконалої системи правового стимулювання, яка буде якісніше і ефективніше зацікавлювати громадян в позитивних змінах власного життєстрою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія держави і права: навч. посіб. для підготовки фахівців з інформ. безпеки / [О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов та ін.]; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. – Київ : Кондор-Видавництво, 2016. – 332 с.
2. Калужний Р. А. Правові стимули в механізмі правового регулювання / Р. А. Калужний, О. Я. Лапка, Т. О. Пікуля. – К.: «МП Леся», 2013. – 204 с.
3. Kaliuzhnyi R. A. Provision of Legal Incentives: the Concept and the Content of the Category / R. A. Kaliuzhnyi // European Reforms Bulletin. – 2016. – № 1. – P. 24-32.